

TEK PARTİ DÖNEMİNDE GAZETE TİRAJLARI

Araştırmacı ve tarihçilerin en vazgeçilmez kaynaklarından biri olan Türk basını hakkında çok yetkin birçok araştırma yayınlanmasına rağmen bu kaynaklarda gazete tirajları hakkında sıhhatli bir bilgiye rastlamak ya imkânsız veya oldukça zordur. Bu makalede üç yabancı kaynağa dayanılarak Tek Parti döneminde gazetelerin tirajları hakkında derlenen bilgiler aktarılacaktır. Bu üç kaynaklardan ilki Amerikan Millî Arşivleri'nde yer alan bir belgedir. 19 Nisan 1932 tarihli bu belge Ankara'daki Amerikan Büyükelçiliği'nin Washington'daki Dışişleri Bakanlığı'na gönderdiği alışılga gelen raporlardan biri olup konusu Harf Devrimi'nden sonra Türkiye'nin durumudur. Raporun basınla ilgili bölümünde şu tespitlerde bulunmaktadır:

Basında yeni harflerin kullanılmasına başlanmasıyla birlikte gazetelerin tirajları ciddi bir biçimde düşmüştür. Bu nedenle de hükümet önde gelen gazetelere yıllık sübvansyonlar tahsis etti. 1931 yılında gazete tirajlarının Arap harfleriyle yayınlandıkları yıllardaki tirajlara eriştikleri söylenildiğinde de bu sübvansyonlara son verildi. 1928 ile 1931 yılları karşılaştırıldığında tirajın büyük ölçüde arttığı görülebilir. 1931 yılında günlük önde gelen gazetelerin toplam tirajları yaklaşık 130.000 olup bunun 32.000'i Rumca, Ermenice ve Fransızca yayınlanan gazetelerdir. Toplam tirajın 150.000 olduğu tahmin edilmektedir. Bu da yeni alfabeye geçişten önceki tirajın neredeyse aynısıdır.¹

İkinci kaynak 1943-1945 yıllarındaki Türkiye'nin dış politikasını inceleyen yetkin bir şekilde inceleyen Edward Weisband'ın kitabında yer alan rakamlardır. Bu rakamlar Büyük Britanya, Uluslararası İlişkiler Krallık Enstitüsü, Dış Basın ve Araştırma Servisi'nin bir yayınına dayanmaktadır.

Üçüncü ve son kaynak ise uzun bir süre Ankara'da bulunup izlenimlerini bir kitap halinde yayınlayan İtalyan yazar P. Di Roccalta'nın kitabında yer alan rakamlardır.

¹ NARA, RG 59 Records of the Department of State Relating to Internal Affairs of Turkey 1930-1944, 19 Nisan 1932 tarih ve 867.402/42 sayılı belge.

Gazete	1928²	1931³	1931⁴	1932⁵	1943-1945⁶
<i>Cumhuriyet</i>	8.000	14.000	14.375	20.000	16.000
<i>La République</i> (Fransızca)			2.625		
<i>Hakimiyeti Milliye</i> (Daha sonra <i>Ulus</i> adını aldı)			5.500	25.000	12.000
<i>T a n</i>					12.000
<i>Yeni Sabah</i>					10.000
<i>Akşam</i>	1.400	13.000	12.900	20.000	10.000
<i>L' Akcham</i> (Fransızca)			3.437		
<i>Son Posta</i>	2.300	9.125	9.125	5.000	10.000
<i>Vatan</i>					7.000
<i>Tasviri Efkâr</i>					6.000
<i>Son Telgraf</i>					4.000
<i>İkdam</i>					4.000
<i>Vakit</i>	4.200	6.125	6.125	10.000	4.000
<i>Milliyet</i>	7.200	8.000	8.375	15.000	
<i>Le Milliet</i> (Fransızca)			1.666		
<i>Politika</i>			4.833	6.000	
<i>Yılmaz</i> (Bursa)			4.250	5.000	
<i>Yarın</i>			6.000	15.000	
<i>Yeni Gün</i>			5.750	5.000	
<i>Le Journal D'Orient</i> (Fransızca)			2.825	10.000	

² NARA, RG 59 Records of the Department of State Relating to Internal Affairs of Turkey 1930-1944, 19 Nisan 1932 tarih ve 867.402/42 sayılı belge.

³ NARA, RG 59 Records of the Department of State Relating to Internal Affairs of Turkey 1930-1944, 19 Nisan 1932 tarih ve 867.402/42 sayılı belge. Bu sayılar resmî rakamlardır.

⁴ NARA, RG 59 Records of the Department of State Relating to Internal Affairs of Turkey 1930-1944, 19 Nisan 1932 tarih ve 867.402/42 sayılı belge. Bu sayılar ise gazeteciler tarafından verilen gayri resmî rakamlardır.

⁵ P. Di Roccalta, *Angora e Kemal Pascia Problemi Politici ed Economici Della Moderna Turchia*, A.R.E. Anonima Romana Editoriale, Roma 1932, s. 126-128.

⁶ Edward Weisband, *Turkish Foreign Policy 1943-1945 Small State Diplomacy and Great Power Politics*, Princeton University Press, Princeton, New Jersey, 1973, s. 74.

<i>Stamboul</i> (Fransızca)			2.225	10.000	
<i>Anadolu</i> (İzmir)			3.500	1.000	
<i>Yeni Asır</i> (İzmir)			5.000	5.000	
<i>İnkılâp</i>			2.000		
<i>Uyanış</i>			4.000		
<i>Le Levant</i> (İzmir - Fransızca)			1.500	1.500	
<i>La Turquie Libérale</i> (Fransızca)			1.000		
<i>Türkische Post</i> (Almanca)			1.250		
<i>Il Messagero Degli Italiani</i> (İtalyanca)			1.000	5.000	
<i>Hürriyet</i> (İzmir)				300	
<i>Hizmet</i> (İzmir)				1.000	
<i>Yeni Mersin</i> (Mersin)				150	
<i>Akın</i> (Mersin)				150	
<i>Yeni Bursa</i> (Bursa)			500		
<i>Kerarun</i> (Giresun)			500		
<i>Yeni Adana</i> (Adana)			600		
<i>Edirne Postası</i> (Edirne)			500		
<i>Babalık</i> (Konya)			500		
<i>Türk Dili</i> (İstanbul)			500		

İSTANBUL AZINLIK BASINI

Gazete	1932⁷
<i>Anexartitos</i> (Rumca)	1.791
<i>Apoyevmatini</i> (Rumca)	3.958
<i>Avgghi</i> (Rumca)	1.687
<i>Chronica</i> (Rumca)	1.287
<i>Astaran</i> (Ermenice)	3.366
<i>Jamanak</i> (Ermenice)	3.600
<i>Nor Lur</i> (Ermenice)	2.766

⁷ NARA, RG59 Records of the Department of State Relating to Internal Affairs of Turkey, 1930-1944, 19 Nisan 1932 tarih ve 867.402/42 sayılı belge.